

יומא כב

משה שווערד

שבת חנוכה

האם עבודת יום הכפורים אינה כשירה אלא בכה"ג--ד' פייסות

1. רש"י מסכת יומא דף ב עמוד א

שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול - שכל עבודת יום הכפורים אינה כשירה אלא בן

2. תוספות מסכת יומא דף כ עמוד ב

משום חולשא דכ"ג עבדינן מחצות - משמע דאפי' תרומת הדשן שהיא עבודת הלילה אינה כשירה אלא בן ולהכי מקדמינן ליה כדי שינוח בין עבודה זו לעבודת היום ורייב"א פירש דלא גרסי' כ"ג אלא הכי גרסי' משום חולשא דכהן קודם שהכהן התורם יהא חלש דאי כ"ג תורם א"כ ליחשביה להא טבילה דטביל בהדי חמש טבילות ועשרה קידושין שכ"ג טובל בו ביום וכן עשה הפייט הוקמו מחצות דשן לנערה כפייס דשן הבערה אלמא שהיו מפייסין ביוה"כ מי תורם ור"י אומר דשפיר גרס כ"ג דלהכי מקדמי לתרום ולסדר מערכה ולסלק האברים שלא נתעכלו כדי שימצא כהן גדול מזומן כל מה שצריך מיד כשיעלה עמוד השחר קודם שיהיה רעב וחלש.

3. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף כ עמוד ב

משום חולשא דכ"ג. כאן מוכח דכ"ג היה תורם את הדשן ולא כפירוש ריב"א ולקמן (ל' א') נדקדק בו בע"ה.

4. תוספות ישנים מסכת יומא דף כ עמוד ב

משום חולשא דכהן גדול עבדינן מחצות. מכאן משמע שהיה כהן גדול עושה תרומת הדשן והא דחשיב עלה לקמן פייס במשנה היינו בכל יום דהתם נמי קתני מי שוחט מי זורק ומי מדשן ואע"פ דצריך לקדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן ואין זו מחשבון חמש טבילות ועשרה קידושין זהו לפי שהיתה בעוד לילה קודם שיתחיל עבודת היום היה יכול לצאת חוץ לעזרה והפייט שפייט בסדר יוה"כ שהיה שם פייס לתרומת הדשן ללשון המשנה וסדרה תפס שיטת תפלתו והא דקתני מעסיקין אותו עד זמן שחיטה משום דמיכן ואילך מתחיל עבודת היום בלא הפסק ולא כפי' ריב"א שרוצה לפרש מכה אלו הראיות שהיה אז תרומת הדשן בשאר כהנים:

5. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף יב עמוד ב

לא נחלקו אלא באבנטו של כהן הדיוט בין ביום הכיפורים בין בשאר ימות השנה. וא"ת כהן הדיוט ביוה"כ פ' מה צריך לאבנט דהא כל עבודת היום אינה אלא בכהן גדול, וי"ל שצריך לו לשני גזירי עצים, א"ל להפך בצינורא דקרובי עבודה עבודה היא, וריב"א פי' שכהן הדיוט יכול לעשות תרומת הדשן מדלא חשיב לקמן אלא חמש טבילות ועשרה קידושין שהיה עושה כ"ג ביום הכיפורים ולא חשיב קידוש של תרומת הדשן, ולקמן (ל' א') נדקדק בה בע"ה.

6. המאור הקטן מסכת יומא דף א עמוד א

[דף כו ע"ב] והא דתניא שבעה עשר היא דלא כרבי אליעזר בן יעקב ודלא כרבי יהודה פי' הכא לא קתני פעמים ולא קתני כהנים אלא בכל יום קתני ופייסות קא חשיב וסבירא ליה לכל עבודה ועבודה מפייסין ודלא כדכתיב רבי חייא ופי' דבר זה כי ארבע פייסות היו שם פייס הראשון לתרומת הדשן פייס השני לשלשה עשר כהנים הזוכין בתמיד הרי י"ד פייס שלישי לקטרת פייס רביעי להעלות אברים למזבח הרי ט"ו ופייס דמחטה הרי י"ז והיינו דאמרינן לעיל בגמרא אי משכחת תנא דתני חמשה הוא דלא כרבי אליעזר בן יעקב ודלא כרבי יהודה ורבינו שלמה ז"ל לא פירש כן. והוי יודע כי בעלי הקרובו"ת שהכניסו בפיוטיהן בסדר עבודת היום ארבעה פייסות טעו כולן במשנתנו ולא הבינו כי הפייסות החשובים במשנתנו לשאר ימות השנה הם ולא ביום הכפורים לפי שכל עבודות היום אינה כשירה אלא בכהן גדול.

7. מלחמת ה' מסכת יומא דף א

כתוב בספר המאור והוי יודע כי בעלי הקרובו"ת שהכניסו בפיוטיהם וכו' טעו כולם ולא הבינו כי הפייסות וכו' לשאר ימות השנה ולא ביוה"כ לפי שכל עבודת יוה"כ אינה כשירה אלא בכ"ג: אמר הכותב גם בעיני יפלא אבל אף בסדר עבודת הבבלי אשר מימי רבותינו כתוב בו פייסות וכן בדברי הפייט הראשון ר"א ברבי קליר ובקרובות הגאונים וחכמי הישיבות ורבני ספרד האחרונים ז"ל ואי אפשר שיטעו כל רבותינו ואבותינו ולבעל המאור הזה לבדו נתנה חכמה ואין לזרים אתו ונתתי לבי לדרוש ולתור [1] היאך שנו זה הפ' בסדר יומא שהוא אמור על הסדר והכא בזה הפ' אין בו דבר מסדר היום כלל [2] ועוד היאך שנו אותו סתם ולא פירשו שהדברים אמורים בשאר הימים חוץ מן יוה"כ ולפיכך נראה לי כי יש שם פייסות לעולם ואפילו ביוה"כ והם שנויות במשנתנו ואכתוב הענין בכאן שאע"פ שאינו מדרך הספ' אין ספק שהפייס הראשון שהוא תרומת הדשן הואיל והוא כשר קודם חצות אינו עבודת יוה"כ אלא עבודת לילה ואינו בכ"ג כלל שלא נתנו לכ"ג אלא עבודת היום ואל ישבש עליך דעתך מה שאמרו בפ' קמא ביוה"כ דאיכא חולשא דכ"ג עבדינן מחצות שכך פירשו מתוך שהעבודות המוטלות על כ"ג מרובות תרמינן מחצות כדי שלא יאירו פני המזרח ונהיה עדיין צריכין לתרום המזבח ונמצא טרחו של כ"ג מתרבה שהעבודות יהיו תכופות עליו לפיכך תרומין קודם לכן ולכשיאר המזרח מיד נוריד כ"ג לבית הטבילה ולא יהא היום קצר והמלאכה

מרובה ומי שזכה בתרומת הדשן זכה בסידור מערכה ובשני גזרי עציים וראיה לדבר שהרי לא שנו בסדר יומא כ"ג עד שהאיר

פני המזרח והורידוהו לבית הטבילה לקרוץ את התמיד והרי סדור מערכה ותרומת הדשן קודם לכן היו ועוד שאם היה

כהן גדול תורם הדשן א"כ כבר היה צריך לטבול ולקדש וללבוש בגדי זהב כדתנן בתמיד מי שהוא רוצה לתרום את המזבח יורד וטובל ותנן נהם

קדש ידיו ורגליו מן הכיור נטל מחתת הכסף וכו' וק"ל נמי כר"י דאמר בעיא בגדים **ואם אתה אומר תרומת הדשן בכ"ג נפישו להו טבילות וקדושו**

ועוד כשנא לקרוץ את התמיד למה הוא טובל ומקדש והרי כבר טבל לתרומת הדשן ולסדור מערכה והיאך שנינו הביאו לו

בגדי זהב והרי הוא לבוש אותן מחצות וא"ת כיון דגמירי ה' טבילות ועשרה קדושים ביום ולא בלילה א"כ מטונן שהרי הודית שאין אלו העבודות מסדר

היום שהוא צריך כ"ג ועוד דהא מוכח בהדיא בפ' אמר להם הממונה דכשטובל לקרוץ את התמיד בגדי חול הוא פושט ומש"ה לא בעי קדוש אפשיטה ש"מ שלא תרם הדשן

ולא סדר המערכה אלא שאר הכהנים תרמו וזהו הפייס הראשון **הפייס השני רוב בעלי הקרובות פירשוהו ואמרו בו מי מדשן מזבח הפנימי ומי מדשן את המזבח ולא**

כתבו בו מי השוחט ולא מי זורק ולא מי מעלה איברים לכבש מפני שחשית התמיד אע"פ שלא מצינו שחטיה שפסולה אפי" בור מ"מ אינה נעשית אלא בכ"ג שהוא מסדר

היום ואז"ל זריקה והעלאה שאינו כשירות אלא בו שאין להם פייס כלל ומי שאין עיניו רחוקות יראה מזה שהבינו הראשונים העבודות שהן בכ"ג ונזהרו מהן ולא שמו להן

פייס אבל דישון מזבח הפנימי אינה עבודה יום אלא עבודה לילה דומיא דהרמב"ם דשן בחיצון והא דאמרינן בגמ' סידור שני גזרי עציים קודם לדישון מזבח פנימי דאע"ג

הכא כתיב בבקר בבקר והכא כתיב בבקר לאו דלגבי דישון גופיה כתיב בבקר בבקר אלא מדאמר רחמנא בבקר בבקר ואין הקטרה אלא א"כ דשן תחלה קודם לכן

כמאן דכתיב ביה בבקר בבקר דמי שלא לאחר אבל להקדים כל זמן שהוא מקדמו הרי זה זריח אלא מפני שהיא עבודה קלה לא רצו חכמים להטריח עליה לדישן בלילה

והתקינו שתהא נעשית ביום ומשהאיר המזרח כיון שהגיע זמן העבודות הקדמו העבודות למכשירין ואחרו דישון מזבח הפנימי שהוא מכשיר כדאיתא בגמרא בפ' אמר להם

הממונה **ועוד שיעקר דישון נראה שהוא מדבריהם שאין לו עיקר מן התורה** ומ"מ אין ספק שהוא ככהן הדיוט וצריך לפייס וה"ה והיא הראיה שפרשנו למעלה שאם היה כ"ג

מדשן ע"כ צריך היה לדישן קודם שיקרוץ את התמיד דהא אביי מסדר מערכה ואמר דדישון מזבח הפנימי קודם לתמיד וא"כ היאך שנינו הורידו כ"ג לבית הטבילה לבש

בגדי זהב וקדש ידיו ורגליו הביאו לו את התמיד וקרצו והלא כשעלה ונסתפף וקדש ידיו ורגליו היה צריך ליכנס לפניו ולדישן ולחלוף בגדים אחרים משום שבגדים שבשל

בהן את הקדירה לרבו אל ימוזג בהן כוס לרבו ואח"כ יקרוץ את התמיד וא"ת לא אמר אביי שיקדום דישון מזבח הפנימי אלא לדם התמיד אבל לא לשחיתו אל טעמה בזה

דדם התמיד טעמא מאי משום דכתיב ביה בדישון תרי בבקר בבקר וחד דאיתנין ליה מדרשא כדמפורש בגמרא ובתמיד לא כתיב ביה אלא את הכבש האחד תעשה בבקר

וחד דרשא ויקדום דבר שכתוב בו שלשה בבקר לדבר שאין כתוב אלא שנים ומעתה אתה דן זין זה אף לשחיתת התמיד דהא לא כתיב ביה אלא ההוא בבקר דאת הכבש

האחד תעשה בבקר שא"ל להוציא שחיתתו מכללו אלא ע"כ דישון מזבח הפנימי קודם לשחיתת התמיד ובכלל דם התמיד הוא וכן פ"י רבינו שלמה ז"ל לדם התמיד לשחיתו

של תמיד ולזריקתו ועוד לזריקתו וכו' לטבול לקרוץ את התמיד ואח"כ ידשן מזבח הפנימי ואח"כ יזרוק את הדם וא"כ היאך שנינו קרצו ומירק אחר

שחיתו על ידו קבל את הדם וזרקו [ואח"כ] נכנס להקטיר [ואח"כ] ויהא [בין] קבלה לזריקה צריך ליכנס אל המזבח הפנימי ועוד שאדברה היה צריך ליכנס ליתן את

הדם לממסר כזי שלא יקרוש בעוד שהוא נכנס לפניו לדישן ולא שנו אלא לגבי דם הפר וזו ראיה גמורה שדישון מזבח הפנימי היה ככהן הדיוט אבל כ"ג תיכף שעולה

מטבילתו הביאו לו את התמיד וקרצו והוא עבודה ראשונה של כ"ג והיא התכופה לטבילתו וכן כתב ה"ר משה בר מיימון הספרדי ז"ל שתרומת הדשן וסידור המערכה

ודישון המזבח מפייסין היו להם כדרך שעושים בכל יום ועל הסדר האמור בכל יום וכן דישון המזבח כשר בכל כהן והוא הסרת הפתילות שכבו וכל השמן שכבר כדאמר'

במנחות נר שכבה נתדשן השמן ונתדשנה הפתילה ומקנחן בספוג חוץ מנר מערבי שהוא מוצא אותו דולק ומניחו דולק ואם כבה מדשנו ודישון זה של מנורה דומה לדישון

מזבח הפנימי **וה"ה והוא הטעם שמפני שאינה עבודה אלא מכשירי עבודה מפני כך לא הצריכון הכתוב לכ"ג** וכ"ג נותן בהן שמן אחר ופתילות אחרות ואם כבה נר

מערבי מדליקו ממזבח החיצון והיינו אש דמנורה דאמר' בשלהי פ' טרף שלא יתא אלא ממזבח החיצון ותנן נמי בתמיד מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה ותניא

בספרי יאירו שבעת הנרות שומע אני שיהיו דולקים לעולם ת"ל מערב עד בקר אי מערב עד בקר יכבה ת"ל לפני ה' תמיד הא כיצד יאירו ו' הנרות מערב עד בקר לפני ה'

תמיד שיהא נר מערבי תדיר שממנו מדליקין את המנורה בין הערבים וזהו הטבת הנרות של שחר כדתנן בתמיד של בין הערבים ולהיטיב את הנרות שהוא הדלקה שמדליקין

כולן שנינו בפרק אמר להם הממונה נכנס להקטיר את הקטורת ולהיטיב את הנרות דאלמא אינה אלא בכ"ג וכן מפורש בסדר הקרובות שכ"ג מטיב את הנרות אלא שרבינו

שלמה ז"ל מפרש דהטבה זו של שחר היינו דישון ואם תשאל מפני מה לא אמרו שידשן כ"ג מאחר שהוא מטיב כמו שעושים בכל יום שהמדשן הוא מטיב כדאיתא בסדר

התמיד אין זו שאלה שלא דיו מה שהטילה עליו תורה אלא שנטיל עליו עבודות אחרות ועוד שיהיה צריך לבגדי זהב אחרים כדתניא דבי ר"י בגדים שבשל בהם קדרה לרבו

אל ימוזג בהן כוס לרבו לפיכך היה דשן המנורה ככהן הדיוט כדישון מזבח הפנימי וזהו הפייס השני **הפייס השלישי** חדשים לקטרת אבל לא להקטרת הקטרת עצמו שהרי

שנינו נכנס להקטיר ג"כ כתבו בעלי הקרובות שהכ"ג מקטיר ומטיב אלא **לסייעו** שהוא זוכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש

המזבח ופנה הגחלים וכו' והוא בכלל מה ששנינו דקתני חדשים לקטרת כלומר להקטרה עצמה ולמחתה והיא עצמה מעשרת אע"פ שאין זו עיקר הקטרה כדמפורש בירושלמי

אמר ר' חנינא מעולם לא הפיס אדם לקטרת ושנה אמר רבי יוסי מתני' אמרה כן חדשים לקטרת באו והפיסו אמר ר' חנינא מתנינא אמרה כן מי שזכה לקטרת אומר לזה

שעל ימינו אף אתה למחתה נמצאת אומר שני כהנים מתברכין בכל פעם ואפילו לרבי יהודה דאמר לא היה פייס במחתה בזה מודה דעד כאן לא קאמר רבי יהודה הכי אלא

בשאר ימות השנה אבל ביום הכפורים מתוך שכל העבודות ככהן גדול חביבה עליהן ואם לא יפייסו לה לעצמה אתי לאינצווי ועוד שרבי יהודה יחיד הוא ורבנן סברי פייס

היה במחתה ומתני' דתמיד כותיה ואע"פ שבקטרת שלפני לפנים כהן גדול עצמו מכניס אף את המחתה וחותרה חתם מתוך שאין אחר יכול להכנס שם אף הוא חותר אבל כאן

אחר חותר ונכנס עמו במחתה ומניח על המזבח הפנימי ויוצא לו כשאר הימים והכי נמי תניא בתוספתא בכל יום שני כהנים נכנסים אחד בכף ואחד במחתה היום נוטל את

המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו בד"א בקטרת שלפני לפנים אבל בקטרת של מזבח החיצון הרי הוא בקטרת של כל ימות השנה ומתני' נמי דיקא דלא קתני הכי אלא

לקטרת שלפני ולפנים **הפייס הרביעי מי מעלה איברים מן הכבש למזבח הם האיברים שניתורתו מערב יום הכפורים** סוודרים אותם על המערכה הרביעית של

איברים ופדרים כדברי ר' מאיר ואפילו למ"ד של חול אינן קרבים ביום הכפורים משכחת לה בשל אחר השבת דחלבי שבת קרבים ביום הכפורים והעלאה זו עבודת לילה

היא או סוף של יום שעבר ואינה מסדר היום והיא צריכה פייס כדמפורש והרי אברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקינו ליה רבנן פייסא ומהיא נמי שמעינן דהא דתנן מי

מעלה איברים וכו' בין על איברי תמיד של שחר בין על איברים שלא נתעכלו מבערב היא **ומעתה נמצינו למדים שכל זה הפרק בסדר יום הכפורים**

נשנה שאף בו ביום היו ד' פייסות אלו אלא שכלל בהן אף הפייסות של שאר ימות השנה לפי שרצה לפרש כל הפייסות שמאחר שהוא מפרש והולך לקמן בשאר הפרקים

כל העבודות שכהן גדול עובד בו ביום מאלינו נמצינו למדים איה מהם ביום הכפורים ואיה מהן בשאר הימים **וא-ל מלך יושב על כסא רחמים יזכנו לראות בבנין**

בית עולמים ואז תדע דברי מי קיימים:

8. ספר איזהו מקומן

ב. והנה הקשה הרמב"ן דאי כל עבודות היום כשרות בכ"ג בלבד אמאי שנה רבינו הקדוש פרק זה במסכתא יומא, ותיריך בהגהות חש"ל דתנא קאי אסוף פירקא דלעיל דתנו "בכל יום תורמין את המזבח", וחזן ושנה כאן סדר תרומת הדשן דכל השנה, ואגב מפרש כל הפייסות שבכל יום, והדר חזרו לענין עבודת כ"ג ביהוכ"פ.

וראה עוד בזה: בתוס' הרא"ש (להלן ג.), ובתו"י (להלן ג. ד"ה חמש), ולח"מ (יוהכ"פ ג. ב.), תו"ח במשניות, תו"ט, רש"ש, תפא"י (אות י"ג), הגהות מים חיים (ספר הליקוטוס יוהכ"פ ג. ב. וי"ט פ"ד), אור שמח (יוהכ"פ ד. ב.), כלי חמדה (הגלגל על המועדים, יוהכ"פ ס' ק"ג), מקדש דוד (כד. ב. חזו"א קכו. י.), וחי' רא"ל מאלין (מ"ב ס' י"ג).

9. רש"ש מסכת יומא דף כב עמוד א

שם ארבע פייסות היו שם. התו"ח הביא ראיה לשיטת הסוברים דתה"ד לא היה בכ"ג דאל"כ למה לו לקדש אחר ע"ה הא כבר קידש לצורך תה"ד ולינה א"פ מתה"ד עד ע"ה כדאיתא בריש זבחים. שם לא נמצא. אבל ט"ס הוא וכוונתו לשם (כ) למימרא דריו"ח ע"ש. אבל נראה דכבר הרגישו בזה הת"י לעיל (כ ב) בד"ה משום חולשא. וע"ש שכ' והיה יכול לצאת חוץ לעזרה. ור"ל דביצא לכ"ע צריך לקדש כדמשמע שם (יט ב) אפי' לראב"ש דקאמר שם טעמיה דכתיב בבואם ופרש"י והרי לא יצא וכ"כ לקמן בד"ה למחר. והא דאיבעיא לן שם (כ ב) יציאה מהו כו' היינו לפי שעה. עוד נ"ל דע"כ ל"א ריו"ח שם אלא מקרות הגבר וכדאמר אביי שם להדיא אבל ביוה"כ דמחצות לא. שוב ראיתי להמלחמות שהביא ג"כ ראיה זו דהתו"ח אכן לא כתב רק הרי כבר טביל לת"ה. משמע דלא הביא רק מטבילה לא מקידוש. ויש חילוק ביניהם כדמוכח מהברייתא שם יצא חוץ כו' אם לשהות טעון טבילה ואם לפי שעה טעון קידוש לפי הס"ד דשם

10. תוספות יום טוב מסכת יומא פרק ב משנה ב

ארבע פייסות היו שם - נראה לפרש שהיו שם בכל יום ויום חוץ מיום הכפורים. שהרי פ"ה הר"ב [בראש] וסוף פרק דלעיל שכל עבודות יוה"כ אין כשרות אלא בכהן גדול. וברייתא היא בהוריות דף י"ב. ומייתי לה נמי במכילתין פ"ג דף ל"ב וכן מיוסד בסליחה דמוסף יום כפור. מתחלת איך אשא ראש וכו' ובטלו הפייסות בצום המוכרח אבל בפיוט העבודה הזכיר כל הד' פייסות על סדרן. ... ודעת הרמב"ם בפ"ד מהלכות עבודת יוה"כ שהיו פייסות. אבל יראה מלשונו דלתרומת הדשן ודשון מזבח הפנימי בלבד היה. ועוד שכתב בפ"ב בכל יום מי שזכה במחטה וכו' והיום חותה כ"ג במחטה של זהב. ובה נכנס להיכל. הרי דס"ל דאפילו קטרת דהיכל היה המחטה ביד כהן גדול עצמו דלא כהרמב"ן. ולטעמיה אזיל דס"ל דהטבת נרות דשחר שמדליקין המנורה וכמ"ש הרב בשמו בסוף פ"ג דתמיד. וא"כ היה דוקא בכ"ג. וממילא שאר הפייסות נמי לא היו. ותנא קא חשיב לכולהו משום שאר ימות השנה כן נראה לי דעתו ז"ל. אף על פי שיש לדחוק ולומר דס"ל דדשון המנורה היה בפייס ע"י כהן הדיוט וההדלקה עצמה בכ"ג. מ"מ נראה שדעתו כמ"ש:

תרומת הדשן--והפייס

1. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ב הלכה י

הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום מצות עשה שנאמר והרים את הדשן, והיא עבודה מעבודות כהונה, ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן, אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא שיהיו פחותין מן הראשונים, לפי שאינו דרך ארץ שימזוג כוס לרבו בבגדים שבישל בהם קדרה לרבו.

2. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף כב עמוד א

בזמן שהיו מרובין רצין ועולין בכבש. תימה כיון דעבודה היא כדאמרינן בגמ' א"כ היאך היו רצין דהא אמרינן בירושלמי דברכות (פ"א) גבי תפלה מי שעומד ומתפלל צריך להשוות את רגליו תרין אמוראי ר' סימון ור' לוי חד אמר כמלאכים וחד אמר ככהנים מאן דאמר ככהנים שהיו מהלכים עקב בצד גודל דכתיב לא תעלה במעלות על מזבחי פ"ה וכיון דבשעת הילוך היו מיישרין רגליהם זה לפנים מזה כש"כ בשעת תפלה מעומד דצריך להשוות רגליו זה אצל זה, [1] וי"ל כיון שלא היו עסוקים עדיין בעבודה יכולין לרוץ כמו בשעת הולכת איברים לכבש, [2] או א"נ רצין עקב בצד גודל קאמר שהיו ממהרין ללכת בענין זה ...

3. גבורת ארי מסכת יומא דף כב עמוד א

[3] ושמא יש לומר כיון דריצה זו לצורך עבודה היתה לזכות הקודם בד' אמות בתרומת הדשן לא נפקא ליה מכלל מורא ושרי אבל לרוץ בעזרה לדבר הרשות ודאי אסור ובכלל ממקדשי תיראו הוא ועדיין אין דעתי נח לי בזה:

4. שפת אמת מסכת יומא דף כב עמוד א

במשנה ואם היו שניהן שוין כו' לשון המשנה שניהם קשה דהו"ל למיתני שנים ובגמ' באמת הכי איתא [וכן היא גירסת המשנה בירושלמי], והא דלא תנן ואם היו שוין ול"ל למיתני שנים כלל משמע מזה כפי' רש"י דכל היכא דשנים שוין כולן נכנסין לפייס ואי הוי תני אם היו שוין ה' משמע דאין מצביעין אלא השוין, והנה התוס' יום טוב כ' הטעם דכולן נכנסין לפייס משום דבשנים לא שייך מנין, אבל אין זה מספיק דהא אפשר לעשות גורל אחר, וצ"ל שתקנו חכמים מילתא דקבוע בין שיהי' שנים או שיהי' מרובין, אכן לכאורה משמע מהא דתנן אומר להם הצביעו שאומר לאותן השנים דוקא, ואפשר דאם השנים מתפשרין ביניהם לא הצביעו אלא כשרוצין לעשות פייס שוב כולן נכנסין להפייס ולכן תנן אומר להם:

5. הערות הגר"ש אלישיב מסכת יומא דף כב עמוד א

ואם היו שניהם שוים הממונה אומר להן הצביעו וכו'. בפשטות היה נראה דכיון דשניהם באו בשוה א"כ הגורל צריך להיות בין שניהם דהשאר כבר הפסידו חלקם בגורל הריצות. אולם מדברי רש"י מבואר שאינו כן אלא כיון שלא זכה אחד

מכולן בריצתו הרי שכולם נכנסים עכשיו לגורל החדש שכתב רש"י ואם היו שניהם שוים בכניסתן אין אחד מהן וכו' אבל מעתה כולם באים להטיל גורל.

וכבר עמד בזה התוי"ט מה סברא אית ביה דגורל כולם שוה עכשיו ולא נטיל גורל בין שני הזוכים בריצה, וכתב לבאר לפי שא"א לעשות פיס באצבעות בין שנים בלבד שאם יהיה הסכמת המנין זוג או יהיה נפרד ממי שיתחיל נדע במי יסיים ומה גורל שייך בכך. ודבריו תמוהין דוכי גזיה"כ הוא לעשות הגורל בין אצבעות בקביעת מספר זוגי או נפרד. שבכה"ג אח"כ לא יהא גורל, הא אפשר לעשות הגורל בצורה אחרת וכגון שיורו לקחת ספר ויאמרו מי שיפתח באות מסוים ראשון גורל עולה לו וזה שייך לעשות גם בין שנים בלא שום ריעותא.

עוד צ"ב לדבריו דפסקיה למתני' בסנינא חריפא דלדידיה כשיהיו רצין והיו שוין בתוך ד' אמות במספר גדול שלדידיה יהיה הגורל רק בין הזוכים דבכה"ג ליכא ריעותא בגורל ונמצא נתת דבריהן לשיעוריהן.

והנראה בזה ע"פ מה שהביא המג"א [סי' קלב ס"ק ב] שהיו מטילים גורל על קדיש והביא כשמתילין גורל ד' או ה' ויש בהן ב' שיש להן אותיות שוות כגון ת' והאחרים יש להן מנין הפחות מזה אז בטל גורל וצריכים כולם להטיל הגורל מחדש ואין יכולים השנים לומר האחרים כבר הפסידו חלקם ושנינו נטיל גורל והאיה מרפ"ב דיומא דבזמן שהם שוים הממונה אומר להם הצביעו והיו מטילים גורל ואף שאותן השנים היו קרובים מאחרים.

חזינא מתוך דבריו דבלא הצליח הגורל הראשון חוזרים ועושים גורל לכולם אין זה משום דאין אפשרות לעשות גורל בין שניהם אלא דין הוא בדין הגורל דאין הגורל מזכה אלא לגורל בין כולם כשהיו בגורל וכיון דגורל הראשון אינו מורה ולא בא למטרתו להורות את המעשה אשר יעשון הרי נתבטל כל הגורל וצריך גורל מחדש וזהו ששנינו הכא דה"נ מה שרצין הוא גדר גורל וכמדויק לשון רש"י ובלא עלה הגורל לאחד מהם חוזר הגורל לכולם דנתבטל גורל ראשון. [א"ה עיין שם במחה"ש מה שהביא מהא"ר לחלוק אמג"א וכן המעיל צדקה סי' י' ובגליון רעק"א על המשניות ציין לשו"ת זכרון יוסף סי' א' דפליג אמג"א].

6. שערם מצויינים בהלכה

אלא בפייס. [כתב הר"ן (סוף מס' סוכה) דלכן נקרא הגורל "פייס", משום שמסלק הקטטה בין הכהנים ומפייסן. וכבר הבאנו במאמר הקודם דברי רש"י עה"ת, ושם מבואר דמשה רבינו השתמש בגורל. ובשו"ת חות יאיר (סי' סא) כתב, דאם הגורל כהוגן ידבק בו השגחה עליונה, ופוק חזי בתורה (פנחס כו-נה) "אך בגורל יחלק את הארץ", וכן כתיב (שם-נו) "על פי הגורל תחלק נחלתו". אבל כשהגורל מקולקל בין ע"י תחבולות בין בשוגג, אז אין לומר בזה מאת ה' היתה זאת. וע"ע מה שכתבנו לקמן

7. ספר איזהו מקומן

[ב] המג"א (או"ח קלג, ג), למד מסוגיין לענין מקומות שמטילין גורל על אמירת הקדיש, דאם יש שנים שוין בטל הגורל וצריכין להטיל מחדש בין כולם. ובמחצית השקל הביא דבא"ר דחה הראיה עפ"י דברי התוי"ט הנ"ל, ומחצית השקל דחה ראייתו, אולם הביא דהמעיל צדקה (סי' י') חלק על המג"א מטעם אחר, דריצה ע"ג המזבח אינו פייס גמור, ומשום שהאחד קל ברגליו אינו סיבה שיזכה בעבודה, ולכן

8. תוספות יום טוב מסכת יומא פרק ב משנה א

הצביעו - כתב הר"ב ונוטל המצנפת מראשו של אחד מהם. הכי תניא בברייתא דף כ"ה. [ועיין סוף פ"ז] ולכאורה שכך היה עומד בלא מצנפת עד שפייסן. וכן דעת התוס' שכתבו בד"ה והא בעינן כו' דמשום כך לא היה הפייס בעזרה עצמה (כדאיתא התם בברייתא) דגנאי היה לזה לעמוד בלא מצנפת בעזרה ע"כ. אבל הרמב"ם בפ"ד מהלכות תמיד כתב והממונה נוטל כו' ומחזירה.

משמע דמיד החזירה. וע"י הנטילה ידעי מי הוא שממנו מתחילין. ומ"ש הר"ב והממונה מוצא מפיו סך ומנין כו' וכ"כ רש"י משמע דנטילת המצנפת ואמירת הסך על ידי ממונה אחד נעשית ויותר נראה דעת הרמב"ם שכתב ומסכימין על המנין כו' ולא כתב הממונה אלא גבי נטילה. וכמ"ש כ"מ בשם ריטב"א שכתב בשם התוס' שזה נוטל המצנפת לא היה יודע סך המנין. והאומר המנין לא היה יודע ממי נוטל המצנפת. ע"כ. ומי הוא הממונה עיין ר"פ דלקמן:

9. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ד הלכה ג

כיצד מפיסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו, והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאים אצבעותיהן אחת או שתיים, ואם הוציא שלש מונין לו שלש, ואין מוציאים גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו, והמוציא גודל אין מונין אותו לו, ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה, ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפייס ראשון לעבודה.

10. שערין מצויינים בהלכה

שאני מיגנא ממיקם. פרש"י נוח לו לאדם לנדוד שינה מעיניו שלא לילך לישן עד סוף הלילה, מלהיות עומד ממטתו בהשכמה כו'. ועי' בפ"י הר"ח. ומכאן נראה דחשיבות יותר לקום בהשכמה לומר סליחות, מלנדוד שינה עד חצות ולומר סליחות, דהרי קשה לו לקום ממטתו ואפ"ה קם להתחנן לפני בוראו, וכן נהגו מימות הראשונים והאחרונים, עי' בר"ן (סוף מס' ר"ה) וברמב"ם (תשובה פ"ג ה"ד) ובטור ושו"ע (או"ח סי' תקפ"א) ובב"ח ופרישה (שם) ובמג"א (שם סק"א). וכן תמצא הנוסח בסליחות (יום ד) "באשמורת הבוקר", וכן (יום ה) "שחר קמתי", ועוד ועוד. וע"ע

11. ספר איזהו מקומן

והרי איברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקינו לה רבנן פייסא:

א] בגדרי הקטרת אימורין עבודת לילה היא - יעוי' בדברינו לעיל כ. בגמ' ד"ה כתוב אחד.

ב] לקמן כו. מסקינן דלא היה פייס לתמיד של בין הערביים, וא"כ צ"ע דהלא עיקר

פייס דאיברים ופדרים היה לתמיד של שחר והוי עבודה דיממא - עי' מש"כ בתוס' (ד"ה נלאשונה), ותו"י, ותוס' הרא"ש, וע"ע רש"ש. מיהו המאירי (ד"ה תמיד) נקט דפירכא זו נאמרה על דעת הסוכר שאף בתמיד הערב היו מפיסין ודלא כהלכתא.

וראה בשיח יצחק שתמה על המאירי. והוא מפרש דלא היו מפיסין בין הערביים על התמיד בפני עצמו, אבל היו מפיסין עליו בפייס של שחרית, עי"ש, וכע"ז מבאר

12. ספר איזהו מקומן

מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה ובשני גזירי עצים:

ב הרמב"ם (ממו"מ ד. ה.) הוסיף "והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליו קטורת". וכ"כ המאירי (כד: ד"ה אמר המאירי). ותמהו מאד המפרשים דהלא לקמן (כס: טו.) נחלקו אי כהן שזכה בקטורת אומר לכהן שעמו זכה עמי במחתה או דהיה לה פייס בפני עצמה, אבל ודאי שלא זכה בה הזוכה בתרומת הדשן. ועוד דתרומת הדשן היא בבגדים פחותים [לשיטת הרמב"ם עצמו בהל' תמו"מ ב. י.] ואיכא מ"ד שכשרה אף בבעלי מומין, ואילו הכנסת המחתה עבודה חשובה היא. וע"ע ברדב"ז שהוסיף לתמוה על דברי הרמב"ם.

ומסיק הרדב"ז דודאי ט"ס הוא בדבריו ונכתב שלא במקומו. והלח"מ ומהר"י קורקוס כתבו דאולי גירסא אחרת היתה להרמב"ם או מקור אחד שנחלה שם, וצ"ע. ועי' רש"ש (ממד ה. ה.) שציין מקורו דהרמב"ם מהמשנה שם. וע"ע בתוי"ט בתמיד שם. L

13. ספר איזהו מקומן

ד"ה שני גזירי עצים - שני בקעיות עצים ארוכים כמדת רוחב המערכה:

א בזבחים סב: איתא "גזירין שעשה משה אורכן אמה ורוחבן אמה", והרמב"ם (איסור' ז. ג., וכן מעשה"ק טו. יג.) פסק דכן עושין לדורות. ותמה השפ"א (נזמים טס) שבמזבח דמשה היו עושין בכל אורך המערכה וכן צריך להיות גם בבית עולמים. ואכן השפ"א כאן דקדק מדברי רש"י שלעולם צריכין הגזירין להיות ארוכין כמדת המערכה.

ב במקדש דוד (לז. ד.) חקר כיון שסידור גזירי העצים הוא קודם הדלקה, מה היכרא איכא שהן ב' גזירי עצים ולא סתם עצים למערכה, ודוחק לומר שנותן אותם לשם גזירי עצים, דלא אשכחן דבעי לשמה.

אך כתב דלפי דברי רש"י מיושב, דניכרין במה שהם משונים שארוכים ביותר כמדת עצי המערכה, וגם סידורן שונה שנותנם לרוחב המערכה. L

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף כב עמוד א

בעי רב פפא ד' אמות שאמרו וכו'. ולכאורה קשה נימא מאי דהוה הוה ולעתיד ליכא שום נפק"מ מזה דהרי עבדינן פייסא. והנה בכמה דוכתי מצינו שהגמ' מקשה וכו' הלכתא למשיחא קאתי לאשמעינן וכגון הא דסנהדרין [גא ב] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב הלכה כדשלה רבין משמיה דריב"ח. והיינו דבת כהן שזינתה בנשואה הוה בשריפה ובארוסה הוה בסקילה ע"ש ומקשה רבי יוסף התם הלכתא למשיחא וכתב שם התוס' לבאר בשם רבנו חיים דהאי פירכא דהלכתא למשיחא לא פריך אלא היכא דאיכא תרתי והיינו דהוה נמי הלכתא למשיחא וגם איירי מאיסור שיעשו בהא אידן לפסוק הלכה למשיחא והיינו משום דבימות המשיח כולם צדיקים יהיו ולא יעשו עבירות. משו"ה לא הוה ליה לפסוק הלכתא למשיחא והביאו נמי התו"י לעיל יג. עיין שם.

ולפ"ז ניחא ה"נ דהרי כל מה שבטלו גורל הריצות וקבעו גורל בפייס מבואר במתניתין מפני מעשה שהיו שניהם שוין ורצין ועולין בכבש ורדף אחד מהן את חברו ונפל ונשברה רגלו וכו' והאי מילתא דדחפו ונשברה רגלו הרי ודאי לא הוה משנת חסידים ולעת"ל הרי ודאי לא יהא כה"ג וא"כ לעת"ל יכולים להחזיר הגורל ריצות למקומו ויעבדו הכא ולא בעינן לפייס ומשו"ה

דנה הגמ' מה גדרו של אותן ד"א והיכן הם משום דהוה נפק"מ לעת"ל ולא הוה כשאר הלכתא למשיחא דהרי עצם גורל הריצות לא דבר איסור הוה, ובכה"ג דנה הגמ' בהלכתא למשיחא וכשנ"ת.

ופשוט הוא דאין לדחות זה דהרי נמי מבואר בגמ' דלא עבדו לכתחילה פיס משום שלא יבואו א"כ לעת"ל נימא דהא נמי לא הוה דהרי חסרון הוה, זה אין קשה כלל דאונס שינה הוה דבר טבעי ואין כאן פשיעה [וכבר כתב הרמב"ם דהטבעים לא ישתנו]. [ואם באנו לכ"ז דלעת"ל יחזור גורל הריצות למקומו לא תקשה מה שהביא הרמב"ם להלכה. [פ"ד מתמידין ה"ה] דין פיסות גם לתרוה"ד שכתבו דהרי נפק"מ לזה"ז דמקריבין אף על פי שאין בית. ודו"ק].

האיסור למנות ישראל

15. שפת אמת מסכת יומא דף כב עמוד ב

בגמ' מסייע לר"י דאר"י אסור למנות את ישראל, **נראה לפרש דודאי כו"ע ידעי דאסור למנות כל בני"י מקרא דכי תשא ומעובדא דהסתה רק דקמ"ל דגם עשרה וכדומה אסור למנות**, ובזה א"ש נמי מה דמוכח מויפקדם דשאל דשם לא מנה רק היוצאים עמו לזו המלחמה כנ"ל, ועי' במהרש"א מ"ש בזה, אבל קשה הא דאמר אפי' לדבר מצוה כו' דמנ"ל הא מקרא דויפקדם בבזק דשם מה מצוה הי' במנין דידהו דאע"ג שהי' מלחמת מצוה מ"מ המנין לא הי' רק סדר המלוכה משא"כ הכא, אך י"ל דנשמע מיתורא דקרא דלאשמעינן דאסור למנות ל"צ קרא דהא ידעינן מולא הי' נגף בפקוד כו' וע"כ דקרא מיותר אף לדבר מצוה [אבל למ"ש דאצטריך קרא לאסור למנות אפי' מקצת ישראל אי אפ"ל כן], **גם יש לדקדק בהא דאמרי' דמסייע לר"י דאסור למנות דהא פייס דהכא אינו מנין דהרי לא רצה כלל לידע המנין כמה כהנים איכא** [כמ"ש רש"י במשנה שהי' מוציא מפיו מנין הרבה מן הכהנים שהי' שם]. **וצ"ל דמ"מ הוי כמנין כיון שמזכיר סכום:**

16. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף כב עמוד ב

אסור למנות את ישראל כו'. **והא דלא מייתי ליה איסורא ממנין דמשה בחצאי שקלים ולא מנה אותן להדיא** כמפורש ביה ולא יהיה בהם נגף גו' דמשמע שהמנין שולט בו עין הרע להביא נגף י"ל דאיכא לפרושי דלקח מהם חצאי שקלים לכפרה על שחטאו בעגל כמ"ש לכפר על נפשותיכם ולהגין בכך עליהם שלא יהיה בהם נגף אבל במנין בזק לא שייך לכפרה אלא משום איסור מנין וכן המנין בטלאים ליכא למימר משום כפרה באו לקרבן דהא כולוהו מדשאלו הוו כדלקמן ואין אדם מתכפר בדבר שאינו שלו ועוד דלא הזכיר בהן לכפרה ודו"ק:

17. מהר"ץ חיות מסכת יומא דף כב עמוד ב

גמרא אסור למנות ישראל. נ"ב עיין באר שבע פ"א דתמיד שהתעורר בזה דהרי הוא אסור מה"ת דכתיב כי תשא את ראש ב"י ונתנו איש כופר נפשו. ובפרט נלמד מענין דוד שהקב"ה הענישו על דבר שמנה את ישראל. ועי' אברבנאל שמואל ב' כ"ד ועי' (ברכות ס"ב ע"ב) ועי' מג"א סימן תנ"ו:

18. ספר איזהו מקומן

דאמר רבי יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה:

[א] מפרש התוס' רי"ד דה"ק: דאפילו כשצריך למנות לדבר מצוה, יפקדם ע"י דבר אחר, אבל שלא לדבר מצוה אפילו ע"י דבר אחר אסור. ודוד המלך מנה שלא בשעת המלחמה ושלא לצורך מצוה, ומשום כך נענש אף שמנה ע"י דבר אחר.

וכן מצד הרמב"ן עה"ת (נמלכר א. ג.) לדבר הרשות אין מונין אפילו ע"י דבר אחר.

[ב] בטעם האיסור - כתב רש"י עה"ת (שמות ל. יג.) "שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם כמו שמצינו בימי דוד".

והספורנו שם כתב וז"ל "כי הכרת המנין באישי האדם הוא מצד ההשתנות הקורה באישיו מהויה והפסד, אם בסיבת חטאם, כאמרם אין מיתה בלא חטא, ובכך כל מנין הוא מזכיר עון" עכ"ל. וע"ע רבינו בחיי. ובפירושו ענף יוסף על ע"י כתב בשם יערות הדבש, משום דהעולם נידון אחר הרוב, ורוב ישראל מעשיהם כשרים, אבל אם ידון כל יחיד בפ"ע מי יעמוד, ולכך כשלא סופרין את ישראל הם נידונים דרך כלל, אבל כשסופרין אחד לאחד השטן מביא חשבון ופוקד מעשיו בפרטות, וגם השונמית אמרה לאלישע "בתוך עמי אני יושבת". וזהו דקאמרה הגמ' בסמוך דכשאין עושין רצונו של מקום הויזב ביה "והיה מספר בני ישראל", לפי דא' הוא

19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף כב עמוד ב

דאמר ר' יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה דכתיב יפקדם בבזק וכו'. יש לבאר מדוע ר' יצחק לא הוכיח דברו מקרא מפורש בתורה דוכי תשא את ראש בני ישראל שיפקדו ע"י מחצית השקל ש"מ דבעינן מנין ע"י דבר אחר. וכבר עמד בזה המהרש"א כאן בחידושי אגדות **ונראה דלא בא להוכיח מהאי קרא מתרתי חדא דאפשר לדחות דשאני התם שמנה את כל ישראל והכא קאתי ר' יצחק להוכיח דה"נ דמנין קצת ישראל לדבר מסוים נמי אסור דהרי התם בשאול מנאם ליוצאי במלחמה בלבד.** [עיין שפ"א כאן וכן בספר ישועות מלכו דע"ד ב]. **עוד נראה דהכא קאתי ר' יצחק להוכיח דאפילו לדבר מצוה אסור והראיה משאול דמנין דהתם היה לדבר מצוה משא"כ מהא דמחצית השקל הרי אפשר דהיה מנין הרשות ואפשר דדוקא זה אסור במנין.** [עיין עץ יוסף על עין יעקב כאן].

20. ספר איזהו מקומן

ג] יש לעיין דבשלמא כשמונה בבזק או בטלאים דלקמן ניחא שאינו מונה האנשים, אבל הכא מאי מהני כשמונה האצבעות - ע"י מש"כ במרכבת המשנה (ת"א הל' ג').
ובאבני נזר (יו"ד ס"י ט"ג) למד מכאן דהאצבע אינה עצם האדם, ולכן המונה באצבעות לא נחשב מונה ישראל עצמן.
ובחסדי דוד (מוקפתא א. ט.) ביאר דמשום כן דעת הרמב"ם דהמוציא ב' אצבעות מונין לו ב' וכו', דהשתא מוכח דלאו לקרקפתא דגברי מונין. וכ"כ בחי' חת"ס (הנלקט על המסכת

21. כלי חמדה – פרשת כי תשא

לגללותם או באבר אחר שהנשמה תלוי
בו אבל כשמונה רק אלצעות ידיהם אין
זה בכלל שמונה אותן ומוטר למנותן לדבר
מלוא מבלי שום דבר. וילא לנו מסוגית
הגמ' דשלשה חילוקים בדבר יש. דלמנות
כל ישראל אסור בשום דבר ושום תחבולה
שהמורה אסרה עלינו לספור כל ישראל
ולדעת מנינם אמנם למנות איזהו אנשים
מישראל אם נראה למנות אותם בעלמם
לריך דוקא מחלים השקל לכפר אמנם אם
לא נמנה אותם בעלמם רק ע"י דבר אחר
כמו חרסיה או טלאים או אפי' ע"י אלצעות
ידיהם מותר למנותן לדבר מלוא וא"כ
מבואר לגמרי בדברי הרמב"ן ז"ל דלמנות
כל ישראל אסור אפי' ע"י שקלים כיון
דהמנין בעלמם אסור. והרמב"ן ז"ל לא
הזכיר כלל מהסוגי' הג"ל :

נדע המנין מכי ישראל חמס אסור לשנות
אותם בעלמם מחשש שלא יהי' בהם נגף
ה"ו וזה אסור רק למנות אותם בעלמם
אבל אלצעותיהם מותר למנות ולריך לומר
דאע"ג דאלבע הוא חלק מהנגף מ"מ כיון
דכתיב בתה"ק כי תשא את ראש בני
אמרינו דהקפידא הוא רק אם מונה אותם

22. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף כב/ב

ומה שאמר שהפרנס יתעשר, נראה לי בס"ד הטעם דהפרנס צריך להוכיח את העם במילי דשמייא וכמו שכתבתי בס"ד במקום אחר פרנס גימטריא שמים רמז שצריך לשים לבו על מילי דשמייא, [1] ואם הוא עשיר מופלג לא יחניף לסתום פיו מלהוכיח. [2] אי נמי הפרנס יכבדוהו מאד מאד וכדי שלא ינוכה שכרו מצד רבוי הכבוד לכך יתעשר ואז הכבוד נחשב בשביל העושר ולא יחסר מן שכר מצותיו כלום. ...

ק"ו של שאול---אל תהי צדיק הרבה

23. שפת אמת על יומא דף כב/ב

שם בגמ' ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה כו' לכאורה משמע מכאן דאף על עכו"ם צריכין להביא עגלה ערופה דאל"כ מה מדמה אפי' כמה עמלקים לנפש אחד מישראל וגם לישנא דקרא כתי' סתם כי ימצא חלל, וכן הפוסקים לא הביאו כלל דצריך שיהי' החלל ישראל דוקא, ואולי י"ל דהקו"ח הוא מפני שבהרבה נפשות אולי הי' איזה גר מבניהם [אבל על עכו"ם א"צ להביא עגלה ערופה, וכ"מ מהא דאמרי' בסוטה (מ"ו.) שמביאין ע"ע מפני שלא הניחו את ההרוג לעשות מצות], והא דאמרי' שיצתה ב"ק אל תהי צדיק הרבה ע"כ צ"ל בהא שיצתה ב"ק אל תרשע הרבה:

24. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף כב/ב

שם אמר ומה אם בשביל נפש אחת וכו'. הדבר הזה יפלא איך סלקא דעתך לבטל מצוה שצוהו השם יתברך על ידי שמואל הנביא ע"ה בפירוש להרוג עמלק מאיש ואשה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור מכת קל וחומר בעלמא...ונראה לי בס"ד ...

25. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף כב/ב

שם יצאה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה. נראה לי בס"ד הכונה מתחלה היה אפשר לדון אותך לצד זכות בענין עמלק שבשווג עשית שטעית מכת אותו קל וחומר, אך עתה שהרגת נוב מעולל ועד יונק ושור וחמור ושה כמפורש בכתובים ולא עשית אותו קל וחומר דשייך כאן, נמצא למפרע הרשעת גם בענין עמלק עג דאין לדון אותך לצד זכות מכת הקל וחומר, ונמצא ברשע זה האחרון אתה מרשיע הרבה שגם ענין הראשון של עמלק נחשב לך רשע ומזיד:

26. שערים מצויינים בהלכה

יצאה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה כו'. ואיתא במ"ד (קהלת ז) כל המרחם על האכזרים סופו שיאכזר על הרחמנים, שהרג נוב עיר הכהנים. וכבר	בחמור". [ובתשו' דברי חיים (ח"ב יו"ד סי' קז) כתב, "בעוה"ר הפכו הסדר מקילין במה שהחמירה תורה ומחמירין בחסידות". וע"ע מה שהארכנו שם בענין זה. ועי' מה שכתבנו
--	---

27. בית הבחירה למאירי מסכת יומא דף כב עמוד ב

לעולם לא יהא אדם רחמן במקום הראוי לאכזריות ולא אכזרי במקום הראוי לרחמנות שכל הנעשה רחמן לרשעים הראויים למיתה אותה רחמנות חוזרת לאכזריות על שאר בני אדם ונעשה סניגורו קטיגורו ...

28. מהרש"א על יומא דף כב/ב

כמה לא חלי כו'. כבר נתקשו בזה המפרשים וכי משוא פנים יש בדבר ותירצו בזה דחטא שאול הוא גדול ביותר לפי שהוא דבר הנוגע במלוכה...משא"כ בחטא דוד שהוא חטא הכולל בכל ישראל ...

29. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף כב/ב

שם שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו. קשה וכי משוא פנים יש בדבר חס ושלום. והמפרשים ז"ל תירצו משום ששאול עשה התנצלות ודוד לא עשה התנצלות אף על פי שהיה לו טענות להשיב אלא אמר חטאתי לה' עד כאן דבריהם. ונראה לי בס"ד דחטא דוד המלך ע"ה היה לשעתו שלא עשה פרי אך של שאול עשה פרי כי מחמת שלא הרג את אגג מיד במקומו נולד המן שבא אגג על השפחה ויצא המן ממנה, ועל ידי שהשאר מיטב הצאן נשארו גם מעמלקים שהיו מכשפים ונתחברו עם אותם הצאן ולא נראו ואחר כך ברחו, ומחמת כן חזרו ונתרבו זרע עמלקים בעולם, וגם עוד חטא שאול בעמלק הוא קשה מאד דאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק, [תנחומא סוף כי תצא] ועוד דישראל נתחייבו למחות עמלק אחר כניסתם לארץ, קודם שימליכו למלך, א"ה. בגמ' סנהדרין דף כ' ע"ב מפורש שמינוי מלך קודם למלחמת עמלק' וכך פסק הרמב"ם בריש הל' מלכים והם הקדימו ענין המלך ונמלך שאול ועם כל זה לא קיים שאול מצוה זו כמאמרה לכך באחת ועלתה לו:

30. גבורת ארי מסכת יומא דף כב עמוד ב

כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרא סייעיה. המאמר הזה מבהיל להניא לב חסר האמונה לומר ח"ו לית דין ולית דיין אלא במזולא תליא וחלילה חלילה לחשוב כן והחושב כן אין לו חלק באלקי ישראל ובתורתו. וכוונת המאמר דמריה סייעיה מחמת רוב מעשים טובים ודוד היה מדוכה במעשים טובים ביותר ושירותיו וזמירותיו יוכיחו ובכל צרותיו היה

מזמר ומשבח כמבואר בספר תהלים והיה דבוק בה' ומקבל הרעה באהבה ומברך עליה כדרך שמברך על הטובה כדכתיב חסד ומשפט אשירה לך אם חסד אשירה ואם משפט אשירה וכתוב בה' אהלל דבר באלקים אהלל דבר בין במידת רחמים בין במידת הדין אשירה כדדרשינן ריש פרק ט' דברכות ונקרא נעים זמירות ישראל וכתוב חצות לילה אקום להודות לך וכתוב שמרה נפשי כי חסיד אני וכדדרשינן ריש פרק קמא דברכות ומצינו שהיה מבזה את עצמו לכבוד המקום בעלותו את הארון עד שאמר לו מיכל בת שאול:

31. בית הבחירה למאירי מסכת יומא דף כב עמוד ב

מפינות הדת ומיסודות האמונה להאמין היות האדם נגמל או נענש כפי מעשיו אם טוב ואם רע אלא שאופני המשפט נעלמים ממנו ... אלא שפעמים יגדל העונש למעלת החוטא כמאמר החכם על עון העגל חטא שהגדילוהו עליהם למעלתם והגדול מי שחטאיו ספורים ולפעמים זכות או זכיות תולים או מעבירים ואין לך גדול מענין צדיק ורע לו רשע וטוב לו שהכל במשפט ואמונה אין עול כמו שביארנו בחיבור התשוב' ובכמה מקומות:

32. ספר איזהו מקומן

ב. ובענין מעשה דהסתה - יש לעיין כיצד עלה על לב דוד למנות העם - ועי' רמב"ן (נמדנר ט. ג.) שנקט דכאמת לא מנה אותם ממש אלא ע"י מטבעות, אלא שהתביעה היתה שעצם המנין היה שלא לצורך. וע"ע תוס' רי"ד בסוגיין. וכן פירש אור החיים (שמות ל. יג.).
ורבינו בחיי (שמות טז) נקט שהיה סבור דוד שהאיסור נאמר רק לימי משה.

קופה של שרצים

33. חזקוני על שמות פרק ו פסוק כ

(כ) ויקח עמרם את יוכבד דתו - מה שהסכים הקב"ה שיעזא אדם גדול כמשה מלקוחים שעתידי להזהיר עליהם. לפי שאין מעמידים פרנס על הצבור אלא א"כ קופה של שרצים תלויה לו בצוארו פן יתגאה על הצבור, כמו שמצינו בדוד

34. ספר בניהו בן יהוידע על בבא בתרא דף צא/ב

וישם כסא לאם המלך, אר"ל לאמה של מלכות. י"ל רות לא היה בנה ולא בן בנה מלך, ולמה קוראה אמה של מלכות, ועוד הוה ליה למימר אם המלכות. ונ"ל בס"ד הטעם שנתקיימה המלכות בדוד המלך ע"ה, ולא נתקיימה בשאול המלך ע"ה, אמרו רז"ל מפני ששאול לא היה תלוי בו דופי מצד היחוס, הן מצד האב, הן מצד האם, מה שאין כן דוד המלך ע"ה דאתי מרות המואביה, ואין ממנין פרנס על הציבור, אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו, כדי שלא תזוח דעתו עליו, נמצא מלכות בית דוד נתקיימה ונתחזקה מכח רות, לכך קרי לה אמה של מלכות כי ממנה נולד קיום המלכות:

35. מהרש"א על יומא דף כב/ב

תלויה לו מאחוריו כו'. נראה דנקט מאחוריו דלא הוה איצטריך ליה אלא לאשמועינן דלא איירי אלא בדופי שאינו נגלה ומפורסם כ"כ דוגמת אחוריו וכמו דופי ממשפחת האם דומיא שפרש"י דופי של מלכות בית דוד שהיה מצד אם אבל דופי שמצד אב שהוא מפורסם במשפחה הוא גנאי למלכות גם לדין של ד"נ דבעי אב מישראל ופסול ברק אמו מישראל ולזה נמי אפשר דנקט נמי קופה של שרצים שהשרצים אינן מגולין כ"כ בה כמו מצד משפחת אם והיינו נמי שא"ל חזור לאחוריק בפסול שאינו נגלה כ"כ ודו"ק:

36. בענין 'קופה של שרצים'

עיין באריכות בספר אז ישיר - מתן תורה, מאמר: שורש מלכות בית דוד ומלך משיח

37. בית הבחירה למאירי מסכת יומא דף כב עמוד ב

אין ראוי להעמיד פרנס על הצבור אלא מי שנודע במדותיו עניו ושפל רוח וסבלן מפני שהוא צריך להתנהג עם הבריות בדרכים משתנים לכמה גוונים זה בכה וזה בכה ולהתאהב עם כל אחד מהם כפי מדותיו ואם הם במקום שאין מוצאים כן ועל כל פנים צריכים למנות אבירי לב ועזי מצח יזהרו שלא למנות אנשים תקיפים כל כך בכל ענין שיהו סבורים על אותו מינוי שיהא מוחזק בידם לעולם ושהם הראויים לכך יותר על שכיניהם מחמת תקפם עם מה שיודעים בעצמם שמעלת אבותיהם מסייעתם שזו היא סבה להם להוסיף במכאוב הגאווה והעזות אלא אנשים שיכירו בעצמם שיש ביניהם ראויים לכך יותר מהם ואם הם כופרים בכך שימצאו מי שיודעים האמת וישמיע להם את הראשונות דרך צחות ודרך הפלגה אמרו אין ממנין פרנס על הצבור אא"כ קופה של שרצים תלויה לאחריו כלומר אף על פי שהוא הגון בעצמו שאם תזוח דעתו עליו ויתגאה על הצבור שלא לשם שמים אומרים לו חזור לדון את עצמך והבט אל אחריך וכן אמרו מפני מה לא נמשכה מלכות שאול מפני שלא היה בה שום דופי ר"ל דופי של משפחה ומתוך כך היו מתגאים על הצבור שלא לשום שמים יותר מדאי:

38. שערם מצויינים בהלכה

דף כג. ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש כו'.
הא דנקט כנחש, כתב בפתח עינים
משום דהנחש אין לו הנאה כדאיתא במדרש,
ועוד דגזרו עליו מן השמים שהנחש ישכנו
כדכתיב (קהלת י"א) "אם ישוך הנחש בלא
לחש", פי' שלוחשין מן השמים, וכמו כן
יעשה הת"ח, דהנקימה הוא שהתורה אמרה
לנקום, ואין לו הנאה. וכ"כ בסה"ק אמתחת

ובזה יש לתרץ קושיית השפת אמת מהא
דאיתא במס' שבת (לא.) דהלל לא היה
מקפיד על כבוד התורה אף שזולל בו, דיש
לומר דהלל חשש בעצמו שמא יש לו הנאה
במה שנוקם בו, ודוקא כשהוא חושש על
כבוד התורה מותר, ולא על כבוד עצמו.

Addendum

1. קונטרס בענין עבודת יום הכפורים

על ידי עבודת המחתה, והעלאת אברים למזבח. הרמב"ם (פ"א הל' עיוה"כ הל' ב') אף הוא קבע שכל עבודת היום בכהן גדול ואעפ"כ פסק (פ"ד הל' א') שהיה פייס ביוה"כ — לפחות, לגבי תרומת הדשן. ואילו הריטב"א (יב:) הביא בשם הרמב"ן שמדאורייתא אין כ"ג מעכב אלא בעבודת היום ממש ובשאר עבודות מצוה בכ"ג מדאורייתא וחובה מדרבנן אלא שבשעת הדחק, וכגון שהיה כ"ג חלש, אז אף מדרבנן הדיוט כשר לעבודה. [ובדעת הריטב"א שמעתי מאבא מארי זצ"ל שיש מקום לספק: האם הקובע הוא עבודת היום במוכן המצומצם, דהיינו הנעשית בבגדי לבן, או — כמשמע מלשונו, שלא מיעט אלא "תמידין ועבודות של כל יום ויום" — עבודה המיוחדת ליום זה. ונפקא מינה לגבי איל העם המיוחד ליוה"כ אך הנעשה בבגדי זהב. ועוד נראה שנ"מ אף לגבי שער הנעשה בחוץ, דאף דשער חטאת המכפר על טומאת מקדש וקדשיו קרב בכל יו"ט, ואין כאן קרבן המיוחד ליוה"כ, מ"מ נראה שיש בשעיר זה קיום כפול וכלול בו מימד סדר היום וכפרת יוה"כ.]דהנה יעויין ברמב"ם (פ"ב ה"ב) שפסק שרוב המוטפים, דהיינו הפר ושבעת הכבשים, קרבים תיכף לאחר תמיד של שחר, אך איל העם ושעיר חטאת החיצון נעשים במסגרת עבודות טבילה שלישית. והנה אשר למקור סדר זה — לפחות, ביחס לאילו ואיל העם — הרי מפורש בקרא שהם קרבים לאחר עיקר עבודות בגדי לבן; [אך בטעם הדבר, הן לגבי האיל והן לגבי השעיר, נראה לפרש שהופרדו משאר המוספין מפני שפרט לקיום מוסף הרגיל שיש בהם, במקביל לקרבנות מועדים אחרים, מתגשם אף קיום של כפרת היום והוא המצריך שיידחו עד לאחר עבודות היום המובהקות דבגדי לבן כדי שיוכלו להצטרף אל שאר קרבנות היום ולהשתלב במערכת כפרת היום. ויעויין בסוגיא (ע:) דר' עקיבא יליף סדר זה מלשון הפסוק, "שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים". אך נראה פשוט שאין כאן רק גזירת הכתוב ערטילאית — המתבססת על המילה "מלבד", אשר משמעותה "אחר" — אלא שלדעתו ניתן ללמוד מן הפסוק שיש צירוף כפרה בין שעיר החטאת החיצון, המקביל לקרב בשאר מועדים, לבין השעיר הפנימי, המיוחד ליוה"כ; וצירוף זה הוא המחייב הקדמת השעיר הפנימי אליו אמור השעיר החיצון להתלוות, שכן לו היה השעיר החיצון קודם לא היה מתגשם אלא הקיום הכללי של מוספי מועדים.

שיטת בעל המאור לכאורה צריכה עיון. דהתייגה עבודות יום, המהוות מערכת כפרה אחת אשר במוקדה נמצאת העבודה הזקוקה לכהן גדול, כמפורש בקרא, ואשר ממילא כולה טעונה כהן גדול. אך למה נצריכנו לעבודת לילה, המנותקת ממערכת כפרת היום. ואילו בעה"מ קבע שאף לתרומת הדשן אין מפייסים ביוה"כ מפני שאינה כשירה אלא בכ"ג. ונראה שעבודת לילה כללית באמת כשירה בכהן הדיוט ושאינה כשירה אלא בכ"ג. ונראה שעבודת לילה כללית באמת לגבי קידוש ידים ורגלים (זבחים כ.) ד"קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר אינו צריך לקדש שכבר קידש מתחילת עבודה". אך עדיין קשה מהקטר חלבים

ואברים שאף לגביהם שלל הרז"ה פייס ביוה"כ. ונראה שלא הצריך כ"ג אלא לאברים שניתותרו מאתמול שהם קרבים ביום, וכמבואר להלן (יומא מו.), דסובר שכיון שהם קרבים ביום הם משתלבים בסדר עבודת היום והם טעונים כהן גדול, אך לחקטר אברים וחלבים בלילה אף הדיוט כשר.

יעויין ברמב"ן במלחמות (רפ"ג דיומא) שהקשה דעל כרחק מי שהיה תורם את הדשן היה מקדש ידיו ורגליו ולובש בגדי זהב לתרומתו, "ואם אתה אומר תרומת הדשן בכ"ג נפישו להו טבילות וקידושין". וביישוב קושייתו יש לומר שהטבילות והקידושים שנמנו נקבעו או כקיום עצמאי בסדר עבודת היום או כמכשירי קיום לבישת בגדי כהונה. ונראה ששני הגורמים אינם קיימים ביחס לקידוש וטבילה לקראת תרומת הדשן. היות והתקיימה בלילה ודאי שאין תרומה זו חלק מעבודת היום. דאף שהיא מוגדרת כתחילת עבודה דיממא וכמבואר לעיל, היינו לגבי פסול לינה דקיו"ר דאין עמוד השחר פוסל קיו"ר דתרומת הדשן מפני שקידוש זה היה מיועד ליום הבא. וכן ניתן לומר, וכמוש"כ, שהעובדה שתרומת הדשן סוללת הדרך לקראת עבודת היום מספקת כדי להצריך כ"ג לתרומה זו ביוה"כ לדעת בעה"מ. אך קיום של עבודת היום ממש אין כאן, היות והיא מתבצעת בלילה, וממילא שאין למנות קיו"ר דתרומה זו במנין טבילות וקידושים דיוה"כ. ואשר לבגדי כהונה, נראה ברור שאף שיש צורך בבגדי כהונה לעבודות מסויימות בלילה, מ"מ אין קיום בלבישתם אלא ביום. וראיה לדבר משיטת הראב"ד החולק על הרמב"ם (פ"י הל' כלאים הל' ל"ב) והסובר כי כלאים הותרו בבגדי כהונה אף שלא בשעת עבודה, ואף על פי כן משמע מלשון השגתו על הרמב"ם (פ"ח הל' כלי המקדש הל' י"ב), "א"א לא מחזור מן הגמרא הכי אלא כל היום מותר במקדש", (אם כי בהשגותיו על הרז"ה, ספ"ק דביצה, הביא שתי דעות בנידון), שלא הותרו אלא ביום. ולכאורה היינו מפני שכלאים הותרו שלא בשעת עבודה מפני שיש קיום בעצם הליבישה, וכפי שהסברנו לעיל בשם א"א ז' ר' יוסף בער זצ"ל (עיון בית הלוי, ח"א סי' ג') ובלילה אין קיום בלבישתם אף כשהם נחוצים להכשר עבודה. ובכן אין לכלול קידוש וטבילה לקראת לבישת בגדי כהונה בלילה במנין טבילות וקידושים דיום הכפורים היות ואינם צמודים לקיום לבישה אלא לבישת בג"כ למטרת הכשר עבודה.

עוד הקשה שם הרמב"ן, וז"ל: כשבא לקרוץ את התמיד למה הוא טובל ומקדש והרי כבר טבל לתרומת הדשן ולסדור מערכה והאיך שנינו הביאו לו בגדי זהב והרי הוא לבוש אותן מחצות וא"ת כיון דגמירי ה' טבילות ועשרה קידושין ביום ולא בלילה א"כ מטונך שהרי כבר הודית שאין אלו העבודות מסדר היום שהוא צריך כ"ג עכ"ל. ועל זה נראה לתרץ בפשטות דאין מקום לטבילה או קידוש אלא כשמשנה בגדיו, וכלשון הגמרא (ל.) — אשר הרבה ראשונים פירשוהו לגבי בגדים — "המשנה מקודש לקודש" או "המשנה מקודש לחול". אך אם אינו משנה בגדיו אלא פושט וחוזר ולובש אותם בגדים אינו טובל ומקדש. והיות

כא

וגמירי חמש טבילות ועשרה קידושין, על כרחך שהכהן הגדול, שכבר היה לבוש בגדי זהב, הוצרך להחליפם בבגדי חול ושוב לפושטם כדי ללבוש בגדי זהב כמבואר במשנה.

עוד הקשה הרמב"ן שם דלדעת הרז"ה שהיה כ"ג מדשן המזבח הפנימי, אם נניח שדישון זה היה נעשה בין שחיטת התמיד לזריקת דמו (וזאת כדי לסלק קושיא אחרת, יעו"ש במלחמות), לאחר שחיטה "היה צריך ליכנס ליתן את הדם לממרט כדי שלא יקרוש בעוד שהוא נכנס לפניו לדשן ולא שנו אלא לגבי דם הפר". אך דבריו צריכים עיון, שהרי מפורש בסוגיא במנחות (כא.) שאין קרישה פוסלת אלא בחטאות הפנימיות, דלגביהן, "וטבל והזה אמר רחמנא והאי לאו בר טבילה והזאה הוא", אך לא בחטאות החיצונות, דלגביהן, "ולקה ונתן אמר רחמנא והאי בר לקיחה ונתינה הוא". ונראה פשוט דכל שכן שאינה פוסלת בשאר קרבנות; ובכן, מובן למה שנינו שנותן דם הפר לממרט, היות והוא חטאת פנימית, אך לא דם עולת התמיד, ואין כאן מקום לקושיא. ומתוך הדוחק יש להציע דסובר הרמב"ן שלא הוכשר דם שקרש אלא בחטאות החיצונות שמתן דמם באצבע ולפיכך כל שיכול הכהן להכניס אצבעו ולהזות כשר. אך בשאר קרבנות שמתן דמם בכלי נקרא פסול דכיון שנעשה הדם מוצק אינו מוחזק על ידי הכלי ואין הזאתו מוגדרת כהזאה מן הכלי ובאמצעותו. אך עדיין הדבר צריך תלמוד.

ביחס לעצם עבודת דישון המזבח הפנימי, הציע הרמב"ן שם, בין היתר, "שעיקר דישון נראה שהוא מדבריהם שאין לו עיקר מן התורה". וקשה שהרי מצאנו לו מקור מדאורייתא בסוגיא במעילה (יב.) שהקשתה, "מזבח הפנימי מנלן" — ויעו"ש בתד"ה בשלמא שפירשו שכוונת הגמרא היא מנלן שמצוה לדשנו — וענתה: "אמר ר"א דאמר קרא והסיר את מוראתו בנוצתה אם אינו ענין למזבח החיצון תנהו ענין למזבח הפנימי"; ודוחק לומר שאין זו אלא אסמכתא בעלמא. ופעם הציע אבא מארי זצ"ל לר' חיים — והוא קיבל הדברים — שהרמב"ן רק התכוון לשלול חיוב דאורייתא לדשן המזבח הפנימי בכל יום ויום אך אף הוא מסכים שעיקר הדישון הוא מן התורה, ואם רק לפרקים.

אשר לדישון המנורה, יעו"ש ברמב"ן שחילק וכתב שהסרת הפתילות והוצאת השמן שנותר — המקבילות לדישון מזבח הפנימי — כשירות בכהן הדיוט מפני ש"אינה עבודה אלא מכשירי עבודה מפני כך לא הצריכן הכתוב לכ"ג וכ"ג נותן בהן שמן אחר ופתילות אחרות". ובביאור דבריו נראה דיש שני סוגי דישון. דהנה יעויין בתוספות להלן (נט: ד"ה והרי) שהקשו ח"ל: וא"ת מאי שנא דדישון מזבח הפנימי אפילו קודם דישון לית ביה מעילה... ודשן מזבח החיצון מועליו בו לכולי עלמא קודם דישון עכ"ל. וביישוב קושייתם נראה דלא דמו כלל וכלל. דדישון מזבח החיצון הוא קיום בחפצא של האפר המדושן ולפיכך קודם דישון טרם נעשית מצותו ועדיין מועלים בו. אך דישון מזבח הפנימי או המנורה אינם קיום בדשן עצמו אלא במקום שממנו מסלקים אותו, שהמזבח או

כב

כאיש אחד בלב אחד ❧ ————— ❧ • אז ישיר ❧ תקנא

עצמו כחלק בלתי נפרד מכלל ישראל, ממילא הרי זה כאילו יצא הוא בעצמו ממצרים.

❧ הבט נא השמימה וספור הכוכבים

הגר"ש (מעין בית השואבה בראשית ט"ו, ע' ל"א) מבאר את האיסור למנות את בני ישראל על דרך יסוד זה, שמטרת המנין היא לדעת את כל הפרטים המרכיבים את הכלל, ומאחר וכל בני ישראל, הן הנמצאים, הן אלו שעברו מן העולם, והן אלו העתידים להיוולד, נחשבים לחלק מהכלל, הרי שהמנין שנעשה בזמן מסוים איננו משקף את כלל ישראל באמת, אלא רק את אנשי אותו הדור שהשתתפו במנין בפועל, ועל ידי המנין נעשה עיוות גדול כיון שחסרים כל הדורות שקדמו למנין ושעתידים להיות, שכל הדורות יחד מרכיבים את הגוף הנקרא 'כלל ישראל', וז"ל:

'ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך'.

ובפשוטו משמע שרק כל זרעו של אברהם במשך כל הדורות ביחד יהיו כמו הכוכבים, ואמנם אחר כך אנו מוצאים שכבר בדורו של משה אמר להם (דברים א') 'והנכם היום ככוכבי השמים לרוב', על אף שהיה מספר בני ישראל כשישים ריבוא.

ויתכן לומר שבאמת מזה שאי אפשר לספור את הכוכבים אינו משום שהם כל כך מרובים, שהרי כל דבר שאפשר לראותו אפשר לספור אותו, רק מפני שיש רבבות אלפי כוכבים שהם רחוקים ביותר לא שלטה בהם עין, וזו היא סיבת מניעת האפשרות לספרם.

ויש לומר שלכן אסור למנות בני ישראל (ודוד המלך נענש על זה) שעליהם נאמר 'וחיי עולם נטע בתוכנו' והיינו שבאמת כל איש מבית ישראל מחובר הוא אל מקור החיות וחיותו נמשכת לעולמי עד, וא"כ גם את אשר איננו פה עמנו היום הם עדיין חיים וקיימים, ואם אנו מונים את הנראים לנו ואומרים שכך וכך הוא מספר בני ישראל, הרי זו כפירה ב'חיי עולם' של כלל ישראל, שהרי גם כל אותן שנפטרו כבר ואינם נראים לנו הם בכלל, וכמו בהמשל של הכוכבים כמבואר.